

OSNOVNA OBILJEŽJA EKONOMSKIH ODNOSA I REGIONALNE POLITIKE ZEMALJA JUGOISTOČNE EVROPE SA POSEBNIM AKCENTOM NA BOSNU I HERCEGOVINU

Akademik prof. dr sci. Mladen Bodiroža
Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku

Sažetak: Nakon sloma socijalističkog sistema početkom 1990-ih godina, rušenja Berlinskog zida, secesije Sovjetskog Saveza i raspada bivše Jugoslavije, Evropska unija imala svoj prioritetni interes da transformiše jugoistočnu Evropu tzv. „prostor političke i socijalne stabilnosti i ekonomskog prosperiteta“. Međutim, velike razlike između zemalja jugoistočne Evrope – etničke, političke, kulturne, vjerske, jezičke, demografske i ekonomske, kao i razlozi za potencijalne konflikte, uključujući neriješena teritorijalna ni pitanja nacionalnih manjina, ekonomsku unazađenost nestabilne i često nedemokratske političke sisteme, nedovoljno razvijene strukture i regionalne saradnje rezultirali su ne samo netrpeljivošću već je ovaj problem i skoro postao nerješiv u smislu pristupa, a i mirnom rješavanju konflikta i mjerama za jačanje povjerenja. To je zadatak Evropske unije, tretiranja ovog regiona kao cjeline veoma teškim. To je bio i osnovni razlog što je Evropska unija koncentrisala svoje napore na uspostavu bilateralnih odnosa sa svim zemljama ovog regiona. Pošto su se ciljevi politika EU, poklapali sa očekivanjima stanovnika da će region Jugoistočne Evrope ili Zapadnog Balkana biti usmjerena ka evropeizaciji, integraciji u modernu Evropu, a to je postala preporuka, oslonac, ali i motivacija za sve njih, a posebno iz više razloga za Bosnu i Hercegovinu.

Ključne riječi: Regionalna politika, regioni, fondovi, budžet, nerazvijeno – ruralno područje

MAIN CHARACTERISTICS OF ECONOMIC RELATIONS AND REGIONAL POLICY OF SOUTHEAST EUROPEAN COUNTRIES WITH SPECIAL ACCENT ON BOSNIA AND HERZEGOVINA

Abstract: After the collapse of the socialist system in early 1990s, the demolition of the Berlin Wall, secession of Soviet Union and the breakup of the former Yugoslavia, the European Union primary interest was to transform the South-Eastern Europe or so-called "space of political and social stability and economic prosperity." But, big differences among countries of South-Eastern Europe- ethnic, political, cultural, religious, linguistic, demographic, and economic, as well as the reasons for potential conflicts, including unresolved territorial or national minority issues, economic regression of unstable and undemocratic political systems, insufficient developed structures and regional cooperation, have resulted not only in intolerance but this problem has become insoluble in terms of access, and peaceful conflict resolution and confidence building measures. Treating the region as a whole is very difficult and it is the task of the European Union. That was the main reason why the European Union has concentrated its efforts on establishing bilateral relations with all countries of the region. Since the objectives of EU policy have matched the expectations of the population that region of South-Eastern Europe or the Western Balkans will be aimed towards europeanization, integration into Europe, so it has become the recommendation, support, and motivation for all of them, especially for Bosnia and Herzegovina, in particular a number of reasons.

Keywords: Regional policy, Regional funds, Budget, Underdeveloped – rural areas

Uvod

Prethodno naslovljena tema, stavlja nas u obavezu da se objasni geneza regionalne politike Evropske unije, jer je povod za razmišljanja u vodećim institucijama Savjetu i Evropskoj komisiji bio je heterogen (neuravnotežen razvoj) u okviru zemalja članica. Naime, postavilo se pitanje šta treba preduzeti da bi nerazvijena – ruralna područja, odnosno nerazvijene regije podstaknuli prema dinamičnijem ekonomskom i privrednom razvoju, odnosno šta učiniti da nerazvijenija područja dođu u položaj bržeg prosperiteta i da se što više približe stepenu razvoja razvijenih regija u EU. Ta i slična razmišljanja rezultirala su uvođenje i koncipiranje zajedničke regionalne politike na nivou država članica, odnosno Evropske unije, čija je osnovna svrha uspostavljanje regionalne politike i pomaganje manje razvijenim regionima. Što po teoriji pomoći treba da bude u svestranoj funkciji njihovog razvoja, čime bi trebalo da se uskladi ukupni razvoj Evropske unije. Takvo stanovište utemeljeno je na argumentaciji po kojoj bi regionalna politika trebalo da pomogne onim regionima koji su loše prošli ili i dalje loše prolaze u tržišnim odnosima i tržišnim zakonomjerstvima. Znači da je regionalna politika, ustvari protivteža rezultatima koji nastaju djelovanjem zajedničkog tržišta i monetarne integracije. Ovo ujedno znači da ćemo u radu izraziti regionalna politika i kohezivna politika koja znači da to kompletan naziv sa višestrukim značenjem i sadržajem. Regionalna politika, pored toga, obuhvata i dijelove socijalne i poljoprivredne politike, što podrazumijeva da se u užem smislu, regionalna politika odnosi se na smanjivanje regionalnih razlika i obnovu starih industrijskih oblasti.

Zatim, u odnosima kada su prilagođavanja na tržišne promjene savršena i odvijaju se bez većih troškova, to bi možda i bilo tako. Međutim, mali je broj stanovnika, fiskalne slabosti, nekvalifikovana radna snaga, periferan geografski položaj, loše lokalne politike, korupcija i mnogi drugi faktori učinili su da nema automatskog prilagođavanja nerazvijenih regiona razvijenim. Da bi se nesavršenosti otklonile, pribjeglo se raspoređivanju sredstava preko fondova regionalne politike.

Nezavisno od činjenica kako su ciljevi regionalne politike formalno izražavani i postavljeni, bilo da je riječ o raznim oblicima i metodama učinjen je pokušaj da isto objedini u okviru tri osnova.

Prvo, da obezbijedi pomoć siromašnijim regionima EU da se time uključi rijetko naseljene ali i one koji su na drugoj strani u većem populacionom i ekonomskom opadanju.

Drugo, da koordiniše već postojeće regionalne politike zemalja članica.

Treće, da učini da se regionalni problemi uzimaju u obzir pri definisanju drugih politika Unije.

Znači, da bi bila uspješna regionalna politika pretpostavlja se da će birokrati valjano ispraviti tržišne rezultate ili „tržišne greške“. Već kao takva, regionalna politika je problematična. Tržišne rezultate nije tako jednostavno prepravljati samo zato što se pretpostavlja da su oni nepravilni. Ispravljanje „tržišne greške“ ima smisla samo ako je cijena državne intervencije niža od greške, inače je to ekonomski besmisleno. Nadalje, pretpostavlja se da birokrati imaju odgovarajuća saznanja, da programe sprovedu nepristrasno i pošteno i da ne nastaju veći negativni efekti usled pružanja regionalne pomoći. Vidjećemo da nije tako uvijek jednostavno, kako na prvi pogled izgleda. Osim toga, regionalna politika je zasnovana na šest načela – partnerstvo, proporcionalnost, supsidijarnost i učešće, koncentracija i programiranje. Kada je riječ o regionalnoj politici EU najsnažniji, skoro i odlučujući uticaj imaju Savjet ministara i Evropska komisija, a ne primjera radi Komitet regiona uz napomenu da kada je u pitanju regionalna politika Komitet regiona ima samo izvjesnu konsultativnu ulogu.

Faze razvoja regionalne politike

Pristup razvoju regionalne politike EU znatno se razlikuje u odnosu na druga ključna pitanja i sektore nastanka. Naime nastanak regionalne politike u višestrukom obilježju, obliku i značenju ima vrlo malo zajedničkog u normativnom i stvarnom tretmanu sa stvarnim stegama, u kome je danas utemeljena. To osnovni uzrok, što je regionalna politika veoma utemeljena i koncipirana istovremeno sa stvaranjem zajedničkog tržišta sa ciljem da pospiješe privredno nerazvijene regione EU.

Početna faza je bila faza njenog uvođenja, to je ustvari period 2000-2006. godine.

Mada se regionalna politika utemeljila sa ciljem da bude u funkciji ili pomogne regione sa ekonomskim i populacionim problemima, pojačanim stvaranjem zajedničkog tržišta i evropske valute EVRO. Regionalna politika je od svog formiranja permanentno bila predmet raznih sporova. To je bio jedan od osnovnih razloga što je Evropska komisija utvrdila da je svrha regionalne politike da se efikasnije upravlja regionima. Isto tako, postojala su brojna mišljenja da je regionalna politika samo instrument Evropske komisije i da jačanjem regiona uzrokuje slabljenje nacionalne države sa ciljem da se na taj način pojača moć upravljanja nadležnih institucija EU. Ne može se pouzdano reći da li u tome ima tačnosti, mada se može reći da regionalna politika nema razrađene instrumentarije, koji bi mogli dovesti u pitanje moć nacionalnih država.

Osnovne karakteristike i obilježja regionalne politike EU

Početkom poslednje decenije XX vijeka započete su radikalne reforme regionalne politike i budžeta Evropske unije i uspostavljanje osnovnih ciljeva prema kojima je poseban akcenat dat na smanjivanje regionalnih razlika. Ovim se nakon 2000.godine regionalna politika se sve više usmjerava i na neke druge ciljeve, kao što je razvoj utanova, gradnja infrastrukture, regionalne i prekogranična saradnja i dr.

Da podsjetimo da je do petog najvećeg proširenja EU 2004. godine 68 miliona stanovnika ili 18% ukupne populacije EU živjelo je u nerazvijenim regionima sa prihodima manjim od 75% u odnosu na prosjek. Međutim, nakon proširenja 2004. godine ispod 75% od prosjeka dohotka EU imalo je čak 116 miliona stanovnika za 25 zemalja članica EU, što je 25% ukupne populacije stanovnika. Zatim, visina prosječnog dohotka u EU opala je usled ulaska dvanaest zemalja (10 novih članica 2004. i 2007. dvije članice) većina njih imala je relativno niske dohotke.

Kohezivni i strukturni fondovi i njihova uloga

U okviru dva glavna fonda: kohezivnom i strukturnom koncentrisana su skoro ukupna sredstva koja čine okosnicu regionalne politike Evropske unije. U prethodnom periodu djelovao je regionalni fond, koji je preimenovan u Fondove za strukturnu pomoć. Sem poljoprivrednog, to su prema iznosu sredstava najveći fondovi u Uniji od 2005.godine i raspolagali su sa 36% ukupnih sredstava EU uz konstataciju da su poljoprivredni i strukturni kohezivni fondovi obuhvatali oko 80% ukupnog budžeta EU. U periodu 2007-2013. učešće regionalne pomoći u budžetu EU prema usvojenoj strategiji permanentno će biti u porastu.

Podrška zemljama u tranziciji kandidatima za prijem u člastvo EU

Programi ISPA i SAPARD koristili su se, a i dalje su aktuelni za podršku zemalja kandidata za članstvo u EU. Zemlje koje su u statusima uslovno rečeno nižim od člana ili kandidata praktično nisu imale mogućnosti da koriste pomenute fondove, sem izuzetno u okviru nekih skoro beznačajnih programa i sa više nego simboličnim sredstvima. Takvim zemljama bili su namijenjeni spoljašni programi zajednice, a mogle su da koriste i program Cards.

Statistička politika i fondovi od 2007. do 2013. godine

Za period od 2007. do 2013. EU je usvojila strateške promjene, kojim je izvršila neke promjene nagoviještene prelaskom od politike prije 2000. i za period poslije 2000. godine promjene se uglavnom odnose na redefinisane ciljeve, načela pomaganja i oblika nekih fondova.

I tom smislu prema odredbama plana, predviđanje strategije u periodu 2007-2013. regionalna politika biće zastupljena sa 35,7% ukupnog budžeta EU, tj. 347,41 milijardi evra u cijenama iz 2007. u poređenju sa cijenama iz 2004. kada je na regionalnu politiku izdvojeno 308,04 milijarde evra. To je suma koja je približno za 29% neminovno veća od one u odnosu na period 2000-2006, a skoro tri puta nominalno veća od izdatka za fondove u periodu 1994-2000. od 347,41 milijardi evra, 81,54% izdvojeno je na podsticanje konvergencije, 15,95% na regionalnu konkurentnost i zapošljavanje, a 2,52% spada na evropsku teritorijalnu saradnju. To su, ujedno, tri glavna cilja regionalne politike koji treba da zamijene više prethodnih ciljeva.

Tako je **prvi od tri cilja regionalne politike** u periodu 2007-2013. godine bila konvergencija. Ustvari ovaj cilj se svodio se na podsticanje rasta i zapošljavanja u najnerazvijenijim regionima. Glavni predmet podrške su nerazvijeni regioni koji imaju prosjek ispod 75% od prosječnog dohotka za 15 zemalja članica EU. Zatim u okviru ovog cilja daju se sredstva za slabo naseljene regione na primjer Finske i Švedske. Osim toga, iz Kohezivnog fonda sredstva se daju za regione ispod 90% od prosjeka EU15 s tom napomenom da EU subvencira najveći dio od 75-85% od potrebnih sredstava.

Drugi cilj je regionalna konkurentnost i zapošljavanje u regionima, ali ovdje se radi o tome da ne mogu učestvovati regioni koji spadaju u okviru Cilja 1 najviše 50-5% potrebnih sredstava. Za ove svrhe i EU jer se upravo sredstva daju regionima sa nezaposlenošću višom od prosjeka EU ili sa opadajućim nivoom zaposlenosti, kao i seoskim populacijama sa manje od 100 stanovnika po kvadratnom kilometru ili duplo većom agrarnom zaposlenošću od prosjeka EU.

Treći cilj se odnosi na prekogranična i pograničnu saradnju i on podrazumijeva međuregionalni nivo i višenacionalno stanovništvo. Finansira se iz ERDF-a dok EU izdvaja od 75 do 85% potrebnih sredstava. Osim toga cilj je modernizacija obrazovanja i politike zapošljavanja, a time i unapređenje zajedničkih rješenja za oblast gradskog, seoskog i priobalnog razvoja uključujući razvoj ekonomskih odnosa i podršku malim i srednjim preduzećima. Zatim saradnja se odnosi na više, već samo na manji kraj oblasti, kao što su istraživanja, razvoj, društvo zasnovano na znanju prevencija rizika i integralno upravljanje vodama. Ono što razlikuje prethodne ciljeve u odnosu na ovaj treći je što za svrhe postoje posebni programi iz kojih se izdvajaju odgovarajuća sredstva.

Za pomoć za tzv. stare zemlje članice u periodu od 2007. do 2013. izdvojeno je oko 30% manje u odnosu na prethodni šesnaestogodišnji period, dok su nove članice dobile oko 166%

više sredstava nego u prethodnom periodu 2004/2007. i to sve članice EU, pa time i sve stare članice dobijaju regionalnu pomoć. To je slučaj čak i sa dvije ekonomski najrazvijenije članice, Irskom i Luksemburgom. No to je opravdani razlog zbog kojeg čak i najrazvijenije zemlje dobijaju regionalnu pomoć što ima poseban značaj jer to ujedno olakšava odlučivanje o izdavanju sredstava za regionalne fondove.

I u narednom periodu regionalni fond zadržaće prvo mjesto i Kohezivni fond umjesto prethodni oblik finansiranja namijenjen zemljama sa dohotkom ispod 90% prosjeka zemalja članica EU sa osnovnim zadacima da umanju ekonomske i socijalne teškoće. Tako su za period 2007-2013. sredstva koristile: Bugarska, Češka Republika, Estonija, Grčka, Kipar, Letonija, Litvanija, Mađarska, Malta, Poljska, Portugal, Rumunija, Slovačka i Slovenija. Dok će Španija samo djelimično moći da koristi sredstva Kohezivnog fonda.

Međutim, raniji oblik zadržali su regionalni fondovi ERDF i ESF, dok je u preostalom dijelu fondova došlo je do značajnih promjena. Tako je **fond solidarnosti koji je osnovan 2002. godine** sa ciljem da bi se finansirala pomoć pri uklanjanju posljedica većih elementarnih nepogoda, kao što su poplave, suše, zemljotresi, oluje, dr. Za sredstva za odgovarajuće fondove mogu da konkurišu samo države članice. Budžet novog fonda iznosi oko 1 milijardu evra. Zatim, za pomoć u prekograničnoj i regionalnoj saradnji i za pomoć po raznim osnovama.

Znači da su svi navedeni fondovi dostupni samo zemljama članicama EU, a u nekim slučajevima i zemljama kandidatima za ulazak u EU čak za zemlje koje žele da postanu članice EU nisu postale kandidati i za kandidate EU je osnovala novi fond 2007.godine pod imenom IPA¹⁹. Sredstva iz fonda IPA manja su skorost puta od ukupnog iznosa fondova regionalne pomoći. Ovo na izvijestan način svjedoči o marginalizaciji ove vrste pomoći.

Značajno je posebno naglasiti da se pomoć IPA daje u okviru pet stavki i to: uspostavljanje ustanova i vladavina prava, regionalna saradnja, prekogranična saradnja, ljudski resursi, razvoj sela.

Zašto je uvedena regionalna politika i regionalizam

Regionalna politika EU stvorena je sa ciljem da nadoknadi ili pak pomogne nedovoljo da se otklone izvjesni negativni efekti koji su u pojedinim regionima zemalja članica zemljama članicama podstakle ili pak stvorile neke druge politike, prije svega zajedničko tržište i jedinstvena monetarna politika. Kao takvu treba je razlikovati od generalne politike nekih krugova u EU kojima se podstiče reorganizacija s tim što se može shvatiti i kao težnja da se stvori protivteža nacionalnim vladama zemalja članica. Treba razlikovati regionalizam – koncepciju naglašenog regionalnog uređenja Evropske unije koja je višestruko popularnija u teoriji i praksi.

Na kraju umjesto zaključka možemo konstatovati da je regionizam teorija utemeljena na stanovištu da većinu nadležnosti i sredstava potrebno prenijeti na regionalni nivo. Regionalisti ukazuju na to da je vremenom došlo do izmijenjenih okolnosti koje su dovele i do promjene suštine oblika i karaktera regionalizma. U nastavku tu našu tvrdnju dokazujemo kroz pokazatelje poredeći:

¹⁹ Ovaj fond je zamijenio jedan broj drugih fondova koji su u međuvremenu ukinuti, kao to su Phare, SAPARD, ISPA, Phare CBC, CARDS, te pretpristupna pomoć Turskoj i dr.

Stari regionalizam	Novi regionalizam
- Nastao u kontekstun bipolarnog svijeta hladnog rata - Zavisian od pokrića supersila - Ekonomski protekcionistički - Sektorski specifičan - Bez posebnog izazova za savremene države	- Nastao u multipolarnoj globalnosti - Pokreću ga nacionalne države ne spoljne sile - Ekonomski otvoren - Multifunkcionalan - Dio transformacije suverenosti

Prethodno prezentirani okvir ukazuje da se stav (prethodni) i novi regionalizam temeljno razlikuju na svojim osnovnim obilježjima i karakteristikom. Jer je očito da u vrijeme trajanja hladnog rata regionalizam uopšte nije bio aktuelan, a nacionalne države su tražile zaštitu od dvije supersile SAD i bivšeg Sovjetskog Saveza. Pored toga, protekcionističke politike poslije Drugog svjetskog rata zamijenjene su liberalnijim, ali tek posljednje tri decenije dvadesetog vijeka. Zatim su pojedine sektore privrede podržavale nacionalne države, a ne regioni.

Region jugoistočne Evrope ili Zapadni Balkan

Nakon sloma socijalističkog sistema početkom 1990-ih godina, rušenje Berlinskog zida, secesija Sovjetskog Saveza i raspada bivše Jugoslavije, EU imala je svoj prioritetni interes da transformiše jugoistočnu Evropu tzv. „prostor političke i socijalne stabilnosti i ekonomskog prosperiteta“. Međutim, velike razlike između zemalja jugoistočne Evrope - etničke, političke, kulturne, vjerske, jezičke, demografske i ekonomske, kao i razlozi za potencijalne konflikte, uključujući neriješena teritorijalna ni pitanja nacionalnih manjina, ekonomsku unazađenost nestabilne i često nedemokratske političke sisteme, nedovoljno razvijene strukture i regionalne saradnje rezultirali su ne samo netrpeljivošću već je ovaj problem i skoro postao nerješiv u smislu pristupa, a i mirnom rješavanju konflikta i mjerama za jačanje povjerenja. To je zadatak EU, tretiranja ovog regiona kao cjeline veoma teškim. To je bio i osnovni razlog što je EU koncentrisala svoje napore na uspostavu bilateralnih odnosa sa svim zemljama ovog regiona. Pošto su se ciljevi politika EU, poklapali sa očekivanjima stanovnika da će region Jugoistočne Evrope ili Zapadnog Balkana biti usmjerena ka evropeizaciji, integraciji u modernu Evropu, a to je postala preporuka, oslonav i motivacija za sve njih, a posebno iz više razloga za Bosnu i Hercegovinu.

Radi toga su prvi elementi nove, koherentnije strategije prema zemljama bivše Jugoslavije predstavljeni nakon Rimske konferencije, 18. februara 1996, kojom je konsolidovan Dejtonski mirovni sporazum od 14. decembra 1995. godine. odnosno program koji je bio popraćen tzv. Rayamont procesom za stabilnost i dobrosusjedstvo u jugoistočnoj Evropi i kao takav bio je zamišljen kao uslovno rečeno „regionalni pristup“ EU u odnosu na one evropske zemlje za koje Evropsko vijeće još nije bilo usvojilo direktive o pregovaranju sporazuma o pridruživanju.

S obzirom da su takve direktive već stvorile osnov za pregovaranje Evropskog sporazuma sa Slovenijom, to ujedino znači da je ovaj program od početka bio namijenjen Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Makedoniji i SR Jugoslaviji odnosno kasnije Srbiji i Crnoj Gori.

Susjedne zemlje iz regiona bile su pozvane da učestvuju na odgovarajući način ali pošto su Rumunija i Bugarska već bile potpisale Evropske sporazume sa EU sem u slučaju Albanije koja je u to vrijeme već imala sporazum o saradnji, ali ne i sporazum o pridruživanju, uz

napomenu da je ostala jedina zemlja izvan granica bivše Jugoslavije, koja se mogla priključiti u regionalni pristup.

Pored toga u okviru regionalnog pristupa, Evropska unija ponudila je finansijsku pomoć, unilateralne trgovinske preferencijale i ugovorne odnose u formi Sporazum o bilateralnoj saradnji to su tzv. Sporazumi nazvani prva generacija koji u suštini sadrže odredbe o ekonomskoj i trgovinskoj saradnji zaviseći od volje odgovarajuće zemlje regiona jugoistočne Evrope, da ponovo uspostave međusobnu ekonomsku saradnju, kroz provođenje preko-graničnih projekata u oblastima za koje su koncipirani budući sporazumi.

Na kraju značajno je podsjetiti osim Albanije nijedna od zemalja nije imala ugovorne odnose sa EU, to su bila realna očekivanja da će veoma brzo uslijediti sklapanje novih sporazuma o saradnji, koji će omogućiti lakši pristup unutrašnjem tržištu EU za veliki broj njihovih proizvoda pospješiti brže ekonomske reforme i veću regionalnu saradnju.

Naime, od Rimskog ugovora usvojenog 1957. godine na osnovu koga je formirana Evropska ekonomska zajednica (EEZ) od strane šest inicijativnih zemalja njegovim odredbama regulisane su glavne oblasti i sektori ove prve evropske integracije, kao što su sektor poljoprivrede, budžet, zatim zajednička regionalna politika, zajedničko tržište i „drž“.

Skoro od tog osnivanja, EEZ, EZ i konačno EU skoro u svim svojim zakonskim i normativnim regulativama, kao jedno od kontinuiranih, stalnih zadataka je rješavanje pitanja zaposlenosti, odnosno rješavanje problema nezaposlenosti pojedinaca u svim zemljama članicama i na nivou EU, kao jedinstvenog i po mnogo čemu, specifičnog ekonomskog i političkog sistema u svijetu.

Međutim, ako posmatramo stopu nezaposlenosti kroz razna istraživanja, koja su obavljana u cjelokupnom periodu od strane raznih institucija, posebno Evropske komisije ili pak statističkih podataka kroz cjelokupni period od osnivanja zaključno sa prvom decenijom 21. Vijek, zapazićemo razne neujednačenosti, bilo da je riječ o pojedinim zemljama ili regionima.

Tako, primjera radi, ako se posmatra stopa nezaposlenosti od 15 do 64 godine, najnižu stopu u zaposlenosti u EU27 imaju tri italijanska regiona - Kampanija, Kalabrija i Sardinija, s prosjekom od 41,9% zaposlenih. Zatim od 24 regiona sa stopom zaposlenosti nižom od 50%, šest je u Italiji, po pet je u Francuskoj, Poljskoj i Bugarskoj, dva su u Španiji, a jedan u Mađarskoj. **Dakle, najveće probleme sa zapošljavanjem imaju regioni u južnim dijelovima EU27, uz izuzetak Poljske.**

Međutim, od 21 regiona sa zaposlenošću većom od 75%, 11 je u Velikoj Britaniji, 4 u Holandiji, 3 u Švedskoj, 2 u Finskoj i jedan u Danskoj. Dok je situacija u pogledu zaposlenosti sjeverne članice EU nalaze se u povoljnijem položaju u odnosu na zemlje članice. U novim zemljama članicama samo 6 regiona sa zaposlenošću iznad 65%, 4 u Češkoj, 1 u Slovačkoj i Kipar što ukazuje na to da se nove članice prvih godina XXI vijeka još uvijek se nalaze u nepovoljnom položaju u odnosu tzv. 15 starih članica, jer imaju izraženije veću stopu nezaposlenih. Ako posmatramo period iza 2004. zapazićemo da se taj odnos u pozitivnom smislu popravlja.

Pored toga, značajno je podsjetiti na neke od značajnijih činjenica kada je riječ o analizi problema nezaposlenosti, odnosno nezaposlenost i trend kretanja za pojedine godine. U tom smislu nije na odmet ukazati da su sve zemlje članice Evropske unije registrovale porast zaposlenosti u 2002. godini u odnosu na 2001. godinu, izuzev Njemačke i Danske, koje su zabilježila pad od 0,7% i 0,5%. Najveći šporast zaposlenosti imale su Španija 2,0% i Italija i Irska po 1,9%, dok su nove članice zabilježile pad zaposlenosti i to 3% u Poljskoj 5,5% u Litvaniji 2,5% u Letoniji itd. u novim članicama relativno je više radne snage zaposleno u

sektoru poljoprivrede u odnosu na stare zemlje članice, dok je u starim članicama veća zaposlenost u sektoru usluga.

Da zaključimo da je stopa nezaposlenosti 2002.godine iznosila 7,7% u EU15, a 14,9% u novim zemljama članicama. Od 2002. do 2008. nezaposlenost opada u obje grupe zemalja, ali je pad nezaposlenosti mnogo veći u novim članicama. 75 regiona Evropske unije u pak 27 zemalja članica imalo je stopu nezaposlenosti nižu od 5% i to: Austrija 8 regiona, Britanija 19, Italija 9, Njemačka 8, Holandija svih 12 regiona, Mađarska 2, Portugal, Češka i Švedska po tri regiona, Španija, Finska i Irska po jedan i Danska, Kipar i Malta, koje čitave čine po jedan region. U 22 regiona stopa nezaposlenosti je bila iznad 20%, a ti regioni pripadaju Francuskoj (4), Italiji (3), Njemačkoj (2). Ostalih 13 regiona pripadaju Bugarskoj, Poljskoj i Slovačkoj i predstavljaju po polovinu regiona u tim zemljama.

LITERATURA

1. Bodiroža, M.: Evropska unija, III izdanje, Glas Srpske, Banja Luka, 2008.
2. Bodiroža, M.: Međunarodne finansijske i trgovinske institucije, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva RS, Srpsko Sarajevo, 2003.
3. Bodiroža, M.: Međunarodna ekonomija, šesto izdanje, Internacionalni univerzitet Travnik, 2012.
4. Hill, W.L.C.: Global Business Today, McGraw Hill, International Edition, New York, 2008.
5. Jusufrić, I.: Menadžerska ekonomija, Internacionalni univerzitet Travnik, 2012.
6. Steger, M.: Globalizacija, TDK Šahinpašić, Sarajevo, 2005.
7. Smajić, Z.: Evropska unija za svakog, Eurokontakt, Sarajevo, 2005.
8. Swann D.: The Economics of Europe, (Penguin Business Library), 2006.
9. Vajdenfeld, V., Vesels, V.: Evropa od A do Š, Priručnik za integraciju, Konrad Adenauer Fondacija, Beograd, 2003.

Internet izvori

1. www.eusrbih.org
2. www.entereurope.hr
3. <http://europa.eu/>